

**PROBATSIYA XIZMATINING ICHKI ISHLAR ORGANLARI
HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI BILAN
HAMKORLIKNI TASHKIL ETISH**

Safoyev Sardorbek O'tkir o'g'li

IIV Akademiyasi 3-kurs 336 -guruh kursanti

Annotatsiya: Probatsiya xizmatining ichki ishlar organlari bilan hamkorlikda huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyatini tashkil etish eng muhim ijtimoiy va huquqiy masalalardan biri hisoblanadi. Bu jarayon davlat organlari o'rtasidagi o'zaro ishonch va hamkorlik prinsiplariga asoslanadi. Probatsiya xizmatining asosiy vazifasi sud tomonidan ozodlikdan mahrum qilinmagan, lekin jazoni muqobil tarzda o'tayotgan shaxslarni ijtimoiy nazorat ostida saqlash, ularni jamiyatga ijtimoiy moslashtirish, jazoni ijro etish davrida yuritiladigan profilaktik suhbatlar, psixologik hamda ma'naviy yordam bilan ilg'or tajriba va zamonaviy yondashuvlarni joriy etishni nazarda tutadi.

Kalit so'zlar: probatsiya xizmati, ichki ishlar organlari, huquqbuzarliklar profilaktikasi, ijtimoiy rehabilitatsiya, hamkorlik, axborot almashinuvi, ijtimoiy moslashuv, barqarorlik, davlat siyosati.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati davlatning huquqiy siyosatida muhim o'rin tutadi, chunki bunday profilaktika nafaqat jinoyatchilikka qarshi, balki jamiyatda huquqbuzarliklar miqdorini minimallashtirishga xizmat qiladi. Probatsiya xizmati va ichki ishlar organlarining faol hamkorlikda ishlashi, bu yo'nalishda sohaviy xizmatlar, boshqa davlat va jamoat tashkilotlari, mahalla, ta'lim va sog'liqni saqlash muassasalari bilan integratsiya jarayonini kuchaytiradi. Mazkur faoliyatda ichki ishlar organlari jinoyatchilik ko'rsatkichi yuqori bo'lgan hududlarda aholini muntazam monitoring qilish, qiyin hayotiy vaziyatda qolgan, jinoyat sodir etgan yoki jinoyat sodir etishga moyil shaxslarni aniqlash va ularni probatsiya xizmatiga yo'naltirish, ular ustidan individual hamda manzilli nazorat o'rnatish muhim ahamiyat kasb etadi. Probatsiya xizmati esa o'z navbatida ushbu shaxslarning huquqlarini himoya qilish, ularni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish, ularga huquqiy, ijtimoiy va psixologik yordam ko'rsatish, yangi hayotga bosqichma-bosqich moslashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshiradi [1].

Huquqbuzarliklarning oldini olishda probatsiya xizmati mutaxassisleri tomonidan ishlab chiqilgan individual dasturlar, profilaktik suhbatlar, trening va maslahatlar yuqori natija beradi. Bu jarayon ichki ishlar organlari bilan muntazam axborot almashinuvi, tezkor va aniq profilaktika tadbirlari, surishtiruv va tahlil qilish, jamiyatda xavfli bo'lishi mumkin bo'lgan shaxslarning harakatlarini monitoring qilish orqali amalga oshiriladi. Har bir probatsiya ostidagi shaxs jamiyatda o'z o'rnini

topishiga, mehnat bozorida ish topish, yashash joyi, oila a'zolari bilan o'zaro munosabatda bo'lish, huquqiy va ma'naviy kamchiliklarni bartaraf etishda, profilaktik yordamdan doimiy foydalanadi. Probatsiya xizmati huquqbuzarlik profilaktikasida individual va gruppaviy yondashuvlarni amalga oshiradi. Hamma shaxslar bir xil muomalaga ega emasligi, ular bilan ishlashda ijtimoiy-pedagogik va psixologik yondashuvlarning dolzarbligi kuchayadi. Ichki ishlar organlari probatsiya organlariga jinoyat sodir etgan shaxslarning aniqlangan va tekshirilgan ma'lumotlarini yetkazib beradi, ular asosida probatsiya xizmati har bir shaxs uchun shaxsiy-dastur tuzadi va natijaviy monitoring yuritadi. Bunday yondashuvga asosan, jinoyatchilik profilaktikasida uzviy hamkorlik va axborot almashinuviga asoslangan tizimiy harakatlar amalga oshiriladi. Zamonaviy ijtimoiy jarayonlarda probatsiya xizmati va ichki ishlar organlari o'rtasida axborot texnologiyalaridan foydalanish, elektron monitoring, maxsus dasturiy platformalar inson omili ishtirokini kuchaytiradi va sifatli tahliliy hisob-kitoblarni yuritishda muhim rol o'ynaydi. Har bir fuqaroni jamiyatga qaytarish strategiyasi nafaqat jinoyatchilik statistikasi ko'rsatkichlarini kamaytirishga, balki barqaror huquqiy tartibot va fuqarolarning o'z huquq va majburiyatlariga mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Probatsiya xizmatida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, jinoyat sodir etgan yoki jinoyat sodir etilishi xavfi mavjud bo'lgan shaxslarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda profilaktika va nazorat rejasini tuzadi, bu xarakterlarni mahalla, ta'lim muassasalari, bandlik va mehnat muhofazasi xizmatlari bilan hamkorlikda amalga oshiradi. Ichki ishlar organlari hamda probatsiya xizmati faoliyatining integratsiyasi oldindan rejalashtirilgan, ijtimoiy sheriklik asoslarida tashkil qilinadi. Bu – davlat organlari o'rtasidagi huquqiy, tashkiliy va amaliy hamkorlikning samarali namunasi [2].

Huquqbuzarliklarga moyil yoki allaqachon jinoyat sodir etgan fuqarolar bilan ishlash – ijtimoiy himoya, huquqiy yordam, psixologik ko'mak, tibbiy maslahat, vaqtinchalik moliyaviy yordam, yashash joyini tiklash, mehnat va o'qish joyi topish masalalarini hal etishda ko'p tomonlama yondashuvlarni talab qiladi. Shu bois, ichki ishlar organlari va probatsiya xizmati faoliyati faqatgina bir tomonlama nazorat emas, balki fuqaroni jamiyatga barqaror tarzda qaytarish uchun uzluksiz hamkorlik mexanizmlarini o'z ichiga oladi. Huquqiy jihatdan, probatsiya xizmatining faoliyatini tashkil etishda bir qator normativ-huquqiy hujjatlar, Farmon va Qarorlar asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmonlari asosida Probatsiya xizmati faoliyati bosqichma-bosqich takomillashib, uning tashkiliy tuzilmasi va harakat tamoyillari yangilandi. Bu jarayonda ichki ishlar organlari va boshqa sohaviy xizmatlar bilan bog'liq barcha ijtimoiy va davlat idoralari ishtiroki majburiyati mustahkamlandi. Probatsiya xizmatining ichki ishlar organlari bilan hamkorligida ahamiyatli jihatlardan biri bu shaxsning jamiyatga ijtimoiy qayta moslashuvi uchun har tomonlama yordam berish va hayotining yangi bosqichdagi

faoliyatini boshlashiga rag‘batlantirishdir. Bunda fuqaroning ilgari sodir etgan xatti-harakatlari ortidan beriladigan ijtimoiy ko‘mak, profilaktika chora-tadbirlari va ijtimoiy moslashuv jarayonini samarali tashkil qilish o‘z natijasini beradi. Probatsiya va ichki ishlar organlari hamkorligi davlat va jamiyatga ko‘plab ijtimoiy foyda keltiradi. Jinoyatchilikning oldini olish, ijtimoiy xavfli shaxslarni jamiyatga to‘laqonli qaytarish, kambag‘allik yoki ishsizlik kabi omillar hisobiga sodir etiladigan huquqbuzarliklarni bostirishda hamkorlik faoliyati dolzarb bog‘liqlikka ega. Mazkur hamkorlik organlari o‘rtasida doimiy axborot almashish, statistik ma‘lumotlarni solishtirish va tezkor ko‘rsatkichlarga asosan yangi monitoring dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish imkonini beradi [3].

Ichki ishlar organlari tomonidan profilaktika tadbirlari manzilli ravishda ishlab chiqiladi, yuqori xavfli guruhlar aniqlanadi va ular yuzasidan doimiy monitoring amalga oshiriladi. Probatsiya organi vakillari esa shaxslarning tarbiyaviy, ijtimoiy va ruhiy ehtiyojlariga ko‘ra yangi dasturni ishlab chiqadi va ularga manzilli yordam ko‘rsatishda yetakchi ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuvda asosiy maqsad jinoyatlarni profilaktika qilish, huquqbuzarliklar xavfini minimallashtirish va jamiyatda barqaror ijtimoiy muhitni yaratishdan iborat. Huquqbuzarliklarni bartaraf etishda amalga oshiriladigan barcha profilaktika va reabilitatsiya tadbirlari, davlat va nodavlat tashkilotlari ishtirokini muvofiqlashtirish, psixologlar, ijtimoiy pedagoglar, bandlik xizmatlari va mahalla faollari bilan uzviy hamkorlikni tashkil etish oshkoralik va natijadorlikni kuchaytiradi. Probatsiya xizmati faoliyatining samaradorligi sifatida, har bir shaxsning jamiyatga to‘laqonli qaytishi, qayta ijtimoiylashuviga erishilishi, shaxsiy va jamiyat manfaatlarining uyg‘unlashuvini ta‘minlash mumkin bo‘ladi. Profilaktika faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari tobora keng joriy qilinmoqda. Probatsiya va ichki ishlar organlari o‘rtasida tezkor axborot almashinuvi, elektron monitoring, statistik tahlil va ijtimoiy tahliliy ishlar zamonaviy dasturlardan foydalaniladi. Bunday elektron platformalar ijtimoiy xavfli guruhlarini aniqlash, ularning ehtiyojlarini inventarizatsiyalash, to‘liq va aniq monitoring yuritish, profilaktika va qayta ijtimoiylashuv prognozlarini aniqlashga yordam beradi [4].

Probatsiya xizmati va ichki ishlar organlari o‘rtasidagi hamkorlik profilaktik tadbirlar samaradorligini oshiradi, profilaktika va reabilitatsiyada davlat va jamoat tashkilotlari, mahalla, bandlik va ta‘lim xizmatlari o‘rtasida manzilli va har tomonlama yondashuvlarni rivojlantiradi. Ijtimoiy himoya va huquqiy yordamdan tashqari, xizmatlararo bitimlar asosida tezkor, individual va guruhli monitoring olib boriladi, aholini ogohlikka chorlaydigan targ‘ibot va maslahat ishlari bosqichma-bosqich tatbiq qilinadi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytiladigan bo‘lsa, probatsiya xizmatining ichki ishlar organlari bilan hamkorlikda huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyatini tashkil etishda davlat va

jamiyat manfaatlari, huquqiy va ijtimoiy islohotlarning dolzarbligi, ijtimoiy muhitning barqarorligi hamda inson omiliga asoslangan individual yondashuvlar alohida ahamiyatga ega. Bu tizim fuqarolarning jinoyatga qaytishi xavfini kamaytirish, ularning barqaror mehnat va ijtimoiy muhitga moslashishini ta'minlashga xizmat qiladi. Hamkorlik natijasida profilaktika va reabilitatsiya ishlari samaradorligi oshadi, davlat va jamiyat o'rtasida o'zaro ishonch, baraka va taraqqiyot yo'li ochiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov N., "Jinoyatga qarshi kurash va profilaktika", Toshkent: O'zbekiston, 2020.
2. Sultonova Z., "Huquqbuzarliklarning oldini olish: zamonaviy yondashuv", Toshkent: Adolat, 2019.
3. Abdurahimov N., "Probatsiya institutining ijtimoiy-huquqiy asoslari", Toshkent: Yuridik adabiyot, 2021.
4. Xasanbaev A., "Ichki ishlar organlari faoliyati", Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
5. Qahramonov S., "Probatsiya xizmatining tashkil etilishi va rivojlanishi", Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.
6. Internet-resurs: "O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi rasmiy axborot portali" www.iiv.uz
7. Mahmudov B., "Huquqbuzarlar bilan ishlashning psixologik asoslari", Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiya, 2017.